Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

ВРЕМЯ

2013 жыл 1-чи февраль, байрым кюн. № 18 (19189)

Багъасы 3 сомду

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ПАРЛАМЕНТ

Хайырланыучуну четени саулукъгъа жараулу мардагъа жетдирилгенди

КъМР-ни Парламентини жаз башы сессиясыны биринчи пленар жыйылыуунда 30-гъа жуукъ законну проектин сюзгенди. Кенгешни спикер Чеченланы Ануар бардыргъанды. Проектлени сюзерге кёчерден алгъа уа депутатла былтыр жаркъаб ёлтюрюлген Борис Жеруковну бир минут шош сюелип эсгергендиле.

Жыйылыуну ачардан алгъа Чеченланы Ануар законланы жарашдырыуда уллу жетишимлери ючюн Натби Бозиев, Додуланы Аскер эмда Хазратали Бердов РФ-ни Къырал Думасыны сыйлы белгилерине тийишли болгъанларын айтып, аланы бергенди.

Ызы бла повесткагъа кёчгендиле. Депутатла «КъМР-ни Конституция сюдюню юсюнден» законну 23-чю статьясыны 1-чи кесегине тюрлениуле кийиргендиле. Законодательство эм къырал къурулуу жаны бла комитетни башчысыны орунбасары Арсен Татуев айтханыча, ол федеральный излемлеге келишдирилгенди. Анда айтылгъаныча, сюдге дау бергенле, аланы къолайлыкъларына кёре, къырал пошлинадан эркин этилирге болгъандыла.

«РФ-де административ аманлыкъла этген неда Россейден жашагъан жерлерине къыстал-гъан тыш къыраллыла турурча энчи учреждениланы юсюнден» республикалы закон кючюн тас эттенди. Законлукъ, право низам эм жамауат къоркъуусузлукъ жаны бла комитетни башчысы Хамит Башоров айтханыча, бу вопрос субъектни полномочиялырындан федеральный арагъа берилгенди.

КъМР-де хайырланыучуланы четенине кёшюуну жангы жоругъу жарашдырылгъанды Урнуу эм социальный политика жаны бла министр Тюбейланы Альберт айтханыча, аны аш-азыкъ бёлюмюне кирген продуктла саулукъгъа жараулу мардагъа жетдирилгендиле. Анда эт, чабакъ, сютден этилген затла, тахта кёгетле да аслам болгъандыла.

Къабарты-Малкъарда жашау этерге жетерик ачханы бек аз ёлчемин тохташдырыуну низамы да тюрлендирилгенди. Парламентни Урнуу, социальный политика эм саулукъ сакълау комитетини башчысы Жанатайланы Салим айтханыча, ол федеральный излемлеге келишдирилгенди.

«Юйюрню, аналыкъны, аталыкъны эм сабийлени къоруулау юсюнден» закон да эки окъулуда къабыл кёрюлгенди. Законну эски редакциясында «всеобуч» деген ангылау бар эди, аны жумушларына ачханы къырал тёлерге керек эди, ол санда школчуланы кийимле, окъуу керекле бла хакъсыз жалчытыу жаны бла да. Алай жангы федеральный законда уа бу ангылау жокъду.

«Къабарты-Малкъарда сабийлени эркинликлерин къоруулау гарантияларыны юсюнден» законнга кийирилген тюрлениулеге кёре уа, кёп къатлы юйлени арбазларында сабий оюн майданланы кетерирге жарарыкъ тюйюлдю.

«2005 жылда 1-чи январьгъа дери жашау халларын игиленди-рирге эсепде тургъан сакъталагъа, Уллу Ата журт урушну ветеранларына, сакъат сабийлери болгъан юйюрлеге социальный болушлукъ этиную юсюнден» закон да Правительство-рынгы. Жанатайланы Салим билдиргенича, законда ветеранланы жашау халларыны юсюнден барады сёз. Аланы жашау журт бла жалчытыу жаны бла борч «Ветеранланы юсюнден» федеральный законда да барды. Алагъа субсидияла тёленедиле, ахча банк счётларына ётдюрюледи, алгъын а юй берирге эркинлик бар эди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Коллегия

Баш борчу - социальный къаумланы жашау болумларын игилендириудю

Бюгюнлюкде КъМР-ни Урнуу эм социальный айнытыу министерствосуну бойсунууында онюч жер-жерли управление, жыйырма бла эки ведомствону учреждение бардыла. Мында эллидем артыкъ полномочие, къыркъ бешден артыкъ къырал жумуш эмда адамлагъа социальный болушлукъ бериу жаны бла отуз беш тюрлю иш тамамланылады.

Быллай шартла министерствону бу кюнледе бардырылгъан коллегиясында тура этилгендиле. Анда бу ведомствону чысыны кенгешчиси Уяналаны Аминат, бир къауум министерстволаны бла ведомстволаны келечилери къатышхандыла.

Озгъан жыл тамамланнган ишлени юслеринден республиканы урунуу эм социальный айнытыу министри Тюбейланы Альберт отчёт этгенди. Ол министерствону баш магъаналы иши адамланы жашау эм урнуу болумларын игилендириуге себеплик этиу болгъанын чертгенди. Бу борчну тынгылы тамамлар мурат бла республикада энчи программа лада ишлегенлени хакъларын кётюрюу жаны бла программа жарашдыргъанды (2012-2018 жылларгъа), КъМР-ни Правительствосу уа аны къабыл кёргенди.

Министр айтханыча КъМР-ни Экономиканы айнытыу эм сатыу-алыу министерствосу бла бирге 2018 жылгъа дери бюджет сферада ишлегенлени бир къаумуну иш хакъларын регионда орталыкъ ёлчемге жетдирирге, врачланы айлыкъларын а 20 процентге окъуна кётюрюрге деп белгиленнген целевой программа

2012 жылда ишини итоглары чыгъарылгъандыла эм 2013 жылгъа борчла салынгандыла. Аны ишине КъМР-ни Правительствосуну Председателини орунбасары Мухаммед Кодзоков, КъМР-ни Парламентини Урнуу,социальный политика эм саулукъ сакълау комитетини председатели Жанатайланы Салим, республиканы Башжарашдырылгъанын эмда ишлегенин айтханды.

Магъаналы борчладан бири уа- республиканда жашагъан тюрлю-тюрлю социальный къауумланы, профессионал усталыкълары болгъанланы араларында башхалыкъ артыкъ уллу болмазча этиудю. Аны ючюн деп министерство республиканда къырал учреждениялада ишлегенлени хакъларын кётюрюрге деп белгиленнген целевой программа жарашдырылгъанды. КъМР-ни Правительствосуну 2012 жылны 19-чу октябринде чыгъарылгъан 574-рп номерли буйругъуна кёре, 2012 жылны биринчи октябринден башлап къырал казна, бюджет эм автоном учреждениялада ишлегенлени хакъларын алты процентге кётюрюлгендиле.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Кенгеш

Тыш сыфатлары, ич магъаналары да игиленнгендиле

29-чу январьда Асламлы информация органла, жамауат эм дин организацияла жаны бла министерствода бу ведомствону башчысыны къуллугъун толтургъан Мухадин Кумахов республикалы газетлени баш редакторлары бла кенгеш бардыргъанды. Анда 2012 жылда ишни итоглары чыгъарылгъандыла эмда 2013 жылгъа планла сюзюлгендиле.

Мухадин Кумахов озгъан жыл республикалы басма иги жанына тюрленнгенин белгилегенди. «Кабардино-Балкарская правда» жангы халапарда, магъаналы материалла кёбюрек болгъандыла, «Адыгэ псалъэ» бла «Заман» газетле уа, алгъынгы тёрелерине кертичилей къалып, КъМР-ни эки да баш халкъыны культураларын айнытыугъа себеплик этедиле, ана тилни сакълаучулары болгъанлай къаладыла. «Советская молодёжь» газетни уа Интернетде адреси, сайты да жангыртылгъандыла. «Горянка» да айырмалылыкъны «Басманы алтын фонду» деген битеуроссей белгисине бир бири ызындан эки жылны тийишли болуп келеди.

Андан сора да, республикалы изданиланы къара-акъ эмда эки тюрсюнлю форматдан толу тюрсюнлю басмагъа кёчедиле. «Горянка», «Советская молодёжь» газетлени тыш бетлери, «Кабардино-Балкарская правданы» да шабат кюнледеги номерлери кёп тюрсюнлю болуп чыгъадыла. Вёрстканы жангы амалла бла бардырыу, сёзсюз, изданиланы сыфатларын биотюнда айбат,иги этгенди.

Мындан ары ишни планларын сюзе, кенгеше къатышханла бёлюмде болгъан кемчиликлени, жарылыкъланы юслеринден да сагъынмай къоймагъандыла. «Адыгэ псалъэ» газетни баш редактору Мухамед Хафицэ критика материала басмаланганлыкъгъа, алагъа киши эс бурмайды, журналистле толтуруучу эм муниципалный властьладан жууап бериулерин не бек изледеле да, ала тынгылап къоядыла дегенди.

Газетлени юлеширу юсюнден сёз баргъанда, «Кабардино-Балкарская правданы» баш редактору Арсен Булатов редакция, почта эм киоскла бла байламлыкъла бла чекленип къалмай, газетлени юлешиучюле бла да ишлегенин, аны хайырындан газетни тиражы ёсгенин чертип айтханды.

Республикалы изданиялагъа жазылыуну юсюнден да баргъанды сёз кенгешде. Баш редакторла газетлеге осал жазылыуну сыйтауларындан бирине ол жумушну тамамларгъа бир кесек кыйын болгъанында кёредиле. Газетлени багъасы алай улу тюйюлдю, алагъа жазылыр ючюн а почтагъа барыргъа, бланкланы толтурургъа керекди дегендиле. Тюрлю-тюрлю амаллагъа къарагъандан сора толтурулуп тургъан хазыр бланкланы юлешиунго онгларын сюзерге оноу этилгенди.

«Горянка» газетни баш редактору Зарина Канукова аны изданиясыны «СМИ КБР» деген порталда кибик, «В Контактде» бла «Facebookда» да энчи бетлери болгъанларын айтханды, 2013 жылда «Горянкагъа» 20 жыл болгъанын эсге салгъанды.

Мухадин Кумахов «Горянканы» бла «Советская молодёжь» газетлени билдириулерин Интернетге салыу жаны бла сынауларын жаратханды эмда къалгъан газетле да бек магъаналы материаллары къуру «СМИ КБР» деген порталгъа салгъанларыны бла чекленип къалмазларын, анга социальный сетьлени да хайырланыргъан дурус кёргенди. Ол дагъыда жыйылгъанланы эслерин бу шартха бургъанды: Асламлы информация органла, жамауат эм дин организацияла жаны бла министерствода бола тургъан жангылыкъланы юслеринден аны «В Контакте», «Facebookда» эмда «Одноклассники» сетьледе официальный бетлерин ачып билирге боллукъду.

Тюбешиуде ишге чырмау этген кёп сыйтаулагъа къарагъандыла эм аланы кетериуню амалларын сюзгендиле. Республикалы газетлени башчылары кёп жылланы ичинде бир бирлери бла къаты байламлыкъда ишлейдиле, иш сынауларына бир бирлерин юйретедиле. Быйыл газетлени белгиленнген борчла да ма алай бир ниетлиликде тамамланыллыкъларына сёз да жокъду.

КъМР-ни Асламлы информация органла, жамауат эм дин организацияла жаны бла министерствосу.

САУЛУКЪ САКЪЛАУ

Бахсан шахарны больницасыны даражасы тюрлендирилгенди

КъМР-ни Башчысыны буйругъу бла Бахсан шахарны больницасы эллеген саулукъ сакълау къырал бюджет учреждения бла бирикдирилип, Бахсан районну ара больницасына тюрлендирилгенди. КъМР-ни саулукъ сакълау эм курортла министрини буйругъу бла аны баш врачны къуллугъуна Заур Казаков салынгънганды. Ары дери ол КъМР-ни Борчлу халда медицина страхование этиу фондуну контроль-ревизия бёлюмюню баш специалисти болуп ишлегенди.

- РФ-ни Саулукъ сакълау министерствосуну бла КъМР-ни Правительствосуну буйругъу бла саулукъ сакълауну юч кезиулю регион модели къуралады. Биринчисинде адамгъа тынгылы медицина-санитар болушлукъ этилликди. Экинчи кезиуде шёндюгюлю медицина оборудование эм ала бла ишлей билген бийик квалификациялы специалистле бла жалчытылынгнган ара район больницаланы къурауду. Ахыр кезиуде уа энчи специализациялланнган медицина болушлукъ берген регион медицина араланы къурауду, - деп ангылатханды болумну Заур Казаков.

Аны оюмуна кёре, быллай модель саусузлагъа къаллай болушлукъ берирге керек боллугъун терк ачыкъларгъа онг тапдырлыкъды. Дагъыда амбулатория-поликлиника звенону магъанасы да ёсеркиди. Багъыу ишде кюндюзгю стационар, идде туруп бакъдырыу, реабилитация деген тюрлю амалла да кенг айныкъдыла.

Заур Казаковну оюмуна кёре, хар неда белгиленнгенича бардырылса, медицина жангы даражагъа чыгъарыкъды. Ол а саусузлагъа багъыуну качествосун да ёсдюрлюкдю.

Арина АЛОКОВА.
Бахсан районну администрациясыны пресс-службасы.

Келир ыйыкъгъа ТV-ны бла радиону программалары 3-4 бетле

Жетишим

Министерствону сайтына - энчи саугъа

КъМР-ни Урнуу эм социальный айнытыу министерствосуну интернет-сайты «Алтын сайт» деген Битеуроссей конкурсда «Информация ачыкълыкъ ючюн» деген энчи саугъагъа тийишли болгъанды.

Сайт 2009 жылдан бери ишлейди. Аны къурауну баш мураты - граждалагъа министерство къаллай болушлукъ этгенин билдириу эди. Юнден-кюннге ол жангыртылгъанлай, ары салынган материаллары качестволарын да игиленнгенлей турады. Министерствону харкюнлюк иши къалай къуралгъанына бла бардырылгъанына да энчи эс бёлюнеди.

Министерствону пресс-службасындан билдиргенлеринге кёре, бу жетишим алада биринчи тюйюлдю. 2011 жылда аланы сайтлары Интернет-ресурсланы битеуроссей конкурсунда да «Бек иги социальный интернет-ресурс» деген номинацияда 4-чю жерни алгъан эди.

Дагъыда Урнуу эм социальный айнытыу министерствону Twitter интернет-сервисде да блогу бардыды. Анда министр Тюбейланы Альберт биринчи жазыуун 2010 жылны март айында этген эди. Озгъан жылны декабрь айында уа ала мингне жеттендиле.

КЪАСЫМЛАНЫ Аминат.

Иш бла жалчытыу

Хар амалны да этип кюрешедиле

Элбрус районда жашагъанлагъа иш табагъа бюгюнлюкде алай жеңгил тюйюлдю. Аллайланы кёбюсю кеслерини билимлерин бла хунерлерин хайырланыр мурат бла иш бла жалчытыу сферада эсепге турадыла. Биз, аны башчысы Османланы Ларисагъа тюбеп, бу жаны бла ара этген мадарла бла шагъырейленнгенбиз.

- Быллтыр иш излеп бизге 1868 адам келген эди, - дейди араны башчысы. - Аланы асламысы тиширыула эдиле, алай жаш тёлю да кёпдю. Ол кезиуде минглен аслам адамгъа иш табагъа къолбузадан келгенди. Чекленнген жууаплылыгъы болгъан «Росгосстрах-Юг» общество, «Парк культуры и отдыха «Солнышко» деген муниципальный учреждение, Кёнделенни, Лашкутаны, Бедикни эм Быллымны администрациялары бла келишимле этип, жюз адамны жамауат ишлеге жибергенбиз. Дагъыда 28 сакъатха, кёп сабий эм къыялулары ёсдюрген эм пенсиягъа чыкъгъан бир къауум адамгъа да болушлукъ этилгенди.

Жаш тёлюню да иш бла жалчытыр ючюн битеу болгъан амалланы хайырланыргъа кюрешебиз. Быллтыр, сёз ючюн, халкъны социальный жумушларына къарагъан ара бла «Эльбрус-транс» акционер общество орта профессионал билим бериу учреждениясы, шапа, автомеханик эм башха усталыкъларгъа кёре окъууларын бошагъан тёртеулени кесларине ишге алгъандыла.

Арагъа къырал учреждениялада бла предприятиялада ишлерге эм энчи предприниматель болургъа сюйгенле да келедиле. Сёз ючюн, 2009-2011 жылланы ичинде аллай онтёрт адам болгъанды. Алагъа 58800 минг сом болушлукъ этилгенди.

Акъылбалыкъ болмагъанланы санында урунургъа сюйгенлени да окъууларындан бош заманларында неда жай солуу кюнлеринде иш бла жалчытыргъа амал табылады. Быллтыр аллай 715 сабий школлада мебельге неда отоулагъа ремонт этиу, тереклени акълау эм бордюрланы сюртюу, школланы бла юйлени тёгереклерин тап этиу эм жашиллендириу бла кюреше эдиле. Бу ишлеге башхаладан эсе Тырныауузну ючюнчю номерли школуну окъучулары тири кыстышхандыла. Аланы айлыкъ иш хакълары 850 сом болгъанды.

Арада, ишсизлени тилеклерине къарагъандан сора да, алагъа урунуу рынокда шёндюгю болумну юсюнден тынгылы информация да бериледи. Кеслери сюйген усталыкъ табалмагъанла квалификацияны кётюрюу неда шёндю рынокга керекли башха усталыкъларгъа юйретиу курслагъа жибериледиле. Ол санда Тырныауузну шахта-къурулуш управленисыны билим бериу курсовой комбинатына бла Эльбрусну регион колледжине иги кесек адам баргъанды. Ала бухгалтер, бетонщик, водитель эм башха усталыкъларгъа юйренгендиле.

Билим бериую учреждениялярын бошагъан жыйырмадан артыкъ жаш адамны ара районну кёп муниципальный учреждениялярына эм дагъыда «Эльбрус-транс», «Технокомплект», «Феррум», «Кабалкгипс» предприятиялагъа стажировкагъа жибергенди.

Анатолий ТЕМИРОВ.

Конкурс

Излемле къаты болгъанына да къарамай...

Озгъан геуюрге кюн Къабарты-Малкъар къырал университети Усталыкъланы ёсдюрюу жаны бла институтунда окъууучула бир заманда да болмагъанча кёп жыйылгъандыла. Ала школчуланы араларында «Къулийланы Къайсынны эмда Отарланы Керимни чыгъармачылыгъыны юсюнден тинтиу ишле» деген ат бла жылны ичинде районлада бла шахарлада бардырылгъан конкурсда хорлагъанла эдиле.

Ол кюн а школчула конкурсну республикалы кесегинде тинтиу ишлерин къоруулагъа, тапхан жангылыкъларын ачыкълагъа, оюмларын ангылата билгенлерин кёргюзтюрге керек эдиле. Андан сора да, аладан жазыу ишлери конкурсну жоругъларына келиширгъа этиу, теманы ачыкълай билиу, анга чыгъармачылыкъ кёзден къарау, ана тилде шатык сёлешиу эм артист бола билиу окъуна изленнгенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Чочайланы Зауур бла Аналаны Альбина.

Хайырланыучуну четени саулукъгъа жараулу мардагъа жетдирилгенди

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

«РФ-ни Федеральный Жыйылыууну Федерация Советин къурауну низамыны юсюнден» федеральный закон къабыл кёрюлгени бла байламлы КъМР-ни Конституциясына тюрлениуле кийирилгендиле. Ол а Федеральный Жыйылыуну келечисин сайлауну низамы бла байламлыды.

Борчлу халда медицина страхованияны фондуну быйылгъа эмда келир эки жылгъа бюджети сюзюлюп, къабыл этилгенди. Аны башчысы Андемиркан Каноков билдиргенича, фондну файдалары 4,7 миллиард сомгъа жетгендиле. Каноков бу ахча къаллай жумушлагъа къоратыллыгъын билдиргенди.

Докладны сюзе, депутат Банщиков саулукъ сакълау учреждениялада республиканы иелигине берилгенлери ючюн врачланы хакъларын азайырыкъ тюйюлмюдю деп соргъанды. Андемиркан Каноков айтханыча, хакъ 20 процентге кёбейтилликди.

Депутат Муаед Дадов терк медицина болушлукъ ючюн хакъ тёленирикди деген далашла тюзмюдю деп соргъанды. Фондну башчысы айтханнга кёре, энчи медицина учрежденияла быллай жумушла тамамларгъа сюйгенлерин айтсала, алагъа чек салыргъа онг жокъду. Хакъ тёленнген терк медицина болушлукъ тыш къыраллада эртеден да барды. «Бизни службабыз кадрла бла 50 процентге жалчытылыныпды. Энчи учрежденияла уа саусузгъа бийик даражада багъарыкъ эселе, ол игиди. Жаланда саусуз кеси сайларыкъды хакъсыз болушлукъну 40 минут сакъларгъа неда ахча тёлергеми», - дегенди.

Парламетарийле ичги затланы чыгъаргъан предприятиялагъа къырал тутхучлулукъ этиуню да къабыл кёргендиле. КъМР-ни экономика айнытыу министри Мусукланы Алий билдиргенича, ол бюджетни файдаларын кёбейтир ючюн этиледи. «Былтыр акцизледен биз 2,2 миллиард сом жыяргъа белгилеген эдик, алай жаланда миллиард алгъанбыз. Быйыл план кёрюмдюле 2,7 миллиард сомгъа жетедиле, алай ол да толтурулмазлыгъына къоркъуу уллуду», - дегенди ол.

Дагъыда къыралда ичги затла чыгъаргъан предприятияланы ишлерини низамы къатыланады, налогланы юлешиу да тюрленнгенди. «Бу болумда субъектле ичги чыгъаргъан заводлагъа тутхучлулукъ этедиле, биз да алагъа къошулабыз. Субсидияла уа предприятие тёлеген налогланы ёлчемине кёре берилликдиле», - дегенди Мусук улу.

Министр оюм этгенича, быллай болушлукъ заводлагъа конкуренциягъа чыдамлы болургъа эмда качество жаны бла осал продукцияны чыгъарыуну тохтатыргъа болушурукъду. Парламентарийле аны тюзге санагъандыла.

Депутатла РФ-ни Къырал Думасына законодательный башламчылыкъла да хазырлагъандыла. Ол санда «РФ-ни субъектлеринде законла жарашдырыучу эм толтурууучу власть органланы къурауну битеулю принциплерини юсюнден» законну 19-чу статьясына эсгертиуле этилгендиле. Башхача айтханда, субъектни башчысын къуллугъундан эркин этиу жаны бла пунктну кетерирге тийишлиди. «Ол жаны бла регионланы энчи законлары бардыла. Бу низамны къайтарыр кереклиси жокъду», - дегенди, проектни юсюнден айта, депутат Арсен Татуев.

Журналистлени къоркъуусузлукъларын жалчытыр мурат бла РФ-ни Уголовный кодексини 144-чю статьясына тюрлениуле хазырланнгандыла. Депутат Хамит Башоров айтханыча, журналистге (профессионал иши бла байламлы) неда аны жууукъларына чабыуллукъ этгенле уголовный жууапха тартыллыкъдыла. Эсгертиуле «Недраланы юсюнден» эмда «РФ-ни Бюджет кодексини» юсюнден законлагъа да этилгендиле.

Ызы бла парламентарийле башха субъектледен коллегаларыны законодательный башламчылыкъларыны уллу къауумуна эсгертиулени къабыл кёргендиле.

Ахырында КъМР-ни ич ишле министри Сергей Васильев депутат Борис Жеруковну эмда журналист Геккиланы Казбекни ёлтюргенлени тохташдырыу къалай бардырылгъаныны юсюнден билдиргенди. Бу вопросну жабыкъ халда сюзгендиле.

Кенгешге РФ-ни Федерация Жыйылыууну КъМР-ден сенатору Бечелланы Илияс, вице-премьер-министр Ирина Марьяш, КъМР-ни Башчысыны Администрациясыны таматасыны къуллугъун толтургъан Залим Кашироков, КъМР-ни Конституция сюдюню башчысы Геляхланы Абдуллах, федерал инспектор Владимир Канунников къатышхандыла.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Тёгерек стол

Дин къуллукъчула бла интеллигенция бир жол бла барыргъа таукелдиле

Дин къуллукъчула бла интеллигенция Нальчикде Мечиланы Кязимни атын жюрютген библиотекада бу кюнледе «Жамауатда граждан бирликни жоллары» деген темагъа «тёгерек стол» бардыргъандыла. Аны Тёрели динлени айнытыуну арасы къурагъанды.

Бюгюнлюкде ислам дин жамауатда битеу къаугъаланы башламчысына нек саналгъанды, халкъны бирикдирир амалла бармыдыла, жаш тёлюню юйретиуде къаллай кемчиликле ычхындырылгъандыла, муслийманланы араларында келишмеулюкле къайдан чыкъгъандыла? Ма быллай соруулагъа излегендиле жууапланы дин къуллукъчула бла интеллигенцияны келечилери. Кесини оюмун айтыргъа уа хар ким да эркин эди, тюбешиу ушакъ халда баргъанды.

- Федерал, республикалы власть органла граждан обществону институтларын жамауат ишге тири къатышыргъа чакъырадыла. Быллай тюбешиуледен биз ахча, байлыкъ табарыкъ тюйюлбюз, жаланда жамауатда болгъан къаугъалагъа, терсликлеге къажау сюелгенибизни кёргюзтюрюкбюз, деп башлагъанды ушакъны Тёрели динлени айнытыу араны башчысы, «Мамырлыкъ» жандауурлукъ фондну таматасы Ахматланы Назир хажи.

Тёзюмлюлюк, бир бирге хурмет этиу, сюймеклик - ма бу затла тутадыла исламны мурдорун. Мухаммат файгъамбар, Аллахны саламы анга болсун, адамны динине, миллетине да къарамай, барысына да хурмет этгенди. «Быллай хадис барды: Мухаммат сохталары бла олтуруп тургъан кезиуде, алайда ёлюкню асырагъа чыгъарадыла. Файгъамбар, аны кёрюп, ёрге турады. Сохталарындан бири уа, ол иудейди, сен анга нек къобаса деп сорады. «Да аны уа Аллах жаратмагъанмыды», - деп жууаплагъанды анга файгъамбар. Ма бу юлгю да кёргюзтюп турады исламда башха динни тутханлагъа къаллай хурмет этилгенин», - дегенди Ахмат улу.

Республикада жаш тёлю бузулуп барады, адет-тёрелени унутуп, запад культурагъа бериледи, деп жарсыгъандыла тюбешиуге къатышханла. «Мен эрттенликде солуу паркда жаяу жюрюрге бек сюеме. Алай шинтикледе бир бирлерине къысылып, былхымсыз олтургъан жашланы бла къызланы кёрсем, жюрегим бек къыйналады. Мен айып этген эдим аладан бирлерине, алай ала уа: «Тамата, жолунг бла бар», - деп хыны этип къойгъандыла. Быллай адепсизликге жарсымай къалай къалгъын. Биз аланы юйретмесек, быллай хал тюзге саналып, кесибизни адетлеребиз унутулуп къаллыкъдыла», - деп жарсыгъанды боксчу Юрий Вороков. Аны оюмуна кёре, жаш тёлюню юйретиу жаны бла энчи программа жарашдырыргъа тийишлиди.

«Жаш тёлюню юйретиуге тиширыу жууаплыды», - дегенди ислам динден 20-дан артыкъ китапны автору Галина Емыкова-Темиржанова. «Алай бюгюн а тиширыула къалай бла ахча тюшюрейик деп, аны сагъышын этип, сатыу-алыугъа жан атхандыла. Аланы сабийлери уа кеслери алларына къалай ёсерикдиле?», - дегенди ол.

Биригирге, бир бирни ангыларгъа билимсизлик къоймайды, деп оюм этеди врач Заурбек Анзоров. «Къуранда айтылгъан затла илму жаны бла тинтилгендиле, анга жораланып, уллу илму ишле жазылгъандыла. Алай биз аланы окъумайбыз, билирге сюймейбиз. Ма андан чыгъадыла келишмеулюкле», - дегенди ол.

Поэт Табакъсойланы Мухтарны оюмуна кёре уа, муслийманлагъа бла башха динни келечилерине бир кёзден къарамайдыла къыралда. «Муслийман къыз, динде айтылгъаныча кийинип, власть органлагъа ишге киреме десе, аны аллыкъ тюйюлдюле. Быллай башхалыкъла болсала, жаш тёлюню къалай бирикдираллыкъбыз», -дегенди.

- Биз барыбыз да бир кемеде жюзебиз, ол батса, ким терс болгъанын излерге кеч боллукъду, - деп башлагъанды сёзюн «Ислам в Евразии» газетни баш редактору Аккайланы Хасим хажи уа «Шериат илмуланы доктору Мухаммат Абуль-Фатх бизни газетге интервью бергенде, Къабарты-Малкъарда къаугъала тамата тёлюню бла жаш адамланы араларында келишиулюк болмагъанындан чыкъгъандыла, деген эди. Таматаланы жашау сынаулары уллуду, ала эслидиле, аны себепли тёзюмлю болуп, жаш адамланы тюз жолгъа салыргъа керекдиле, деген эди дагъыда алим», - деп къошханды Хасим хажи.

Ол айтханыча, ислам муслийманланы жашагъан къыралларыны патриотлары болургъа юйретеди. «Бизни аппаларыбыз динни иги билген адамла эдиле. Уллу Ата журт уруш башланнганда, ала туугъан жерибизни къоруулагъандыла. Ала къыралыбызны патриотлары эдиле, жаш адамланы да анга юйретирге керекбиз», - дегенди.

Ислам билим алыргъа, окъургъа чакъырады. Муслийман туугъан кюнюнден башлап, къабыр къангагъа дери окъургъа, сынау жыяргъа борчлуду. Алай бюгюнлюкде уа динни терен билмегенле, исламны жорукъларын ангыламагъанла къаугъала чыгъарадыла. Бу халны тюзетирге сюе эсег а, дин къуллукъчула бла интеллигенция бир тилли болургъа, биригирге керекдиле. Ма бу оюмгъа келгендиле тюбешиуде сёлешгенле.

«Бюгюн ушагъыбыз иги болгъанды, - дегенди ахырында КъМР-де Адамны эркинликлери жаны бла уполномоченный Зумакъулланы Борис. - Биз кёп конфессиялы къыралда жашайбыз, аны себепли тёзюмлю болургъа керекбиз. Алай бюгюнлюкде ислам динни тутханланы арасында болгъан келишмеулюклени да тюзге санаргъа жарамайды», - дегенди ол.

Зумакъул улу оюм этгенден, республикада сау кюнню ишлеген телеканал къураргъа керекди. Анда динлени энчиликлерин ачыкълагъан бериуле къураргъа тийишлиди. «Ол хар ким да кесини оюмун айталлыкъ майдан боллукъду», - дегенди. Аны сёзлерине къошула, Галина Емыкова-Темиржанова ол каналда религиоведение жаны бла окъутуу программала да къураргъа боллугъун чертгенди.

Жыйылыуда сёлешгенле дагъыда бар эдиле. Ушакъ асыры сейирден, ол баргъан юч сагъат да азлыкъ этгенди. Жыйылгъанла аны энтта къураргъа оноулашхандыла. Бизнесни институтуну ректору Феликс Хараев а быллай кезиулю тюбешиуню бардырыргъа кесини вузуна чакъыргъанды. Ол февраль айда боллукъду. Аны темасын да белгилегендиле: «Юйюр – аны динде эмда Конституцияда энчиликлери».

«Мен ыразыма. Бюгюн республикада бола тургъан затланы юслеринден интеллигенция не айтханын, бизни биригирге не затла къоймагъанларын, аланы кетериу амалланы да эшитгенбиз. Тюбешиуде эсгертиуле да этилгендиле. Биз быллай жыйылыуланы ата-анала эмда школлада устазла бла бардырыуну дурус кёребиз. Мен акъыл этгенден, ол хайырлы боллукъду», - дегенди тюбешиуден сора бизни бла ушакъда Ахматланы Назир хажи.

ТИКАЛАНЫ Фатима.
СУРАТДА: (солдан онгнга) Галина Емыкова-Темиржанова, Юрий Вороков, Зумакъулланы Борис эм Ахматланы Назир хажи.

Баш борчу - битеу социальный къауумланы жашауларын игилендириудю

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Былтыр «КъМР-де жашау этерге жетерик ахчаны бек аз ёлчемини юсюнден» республикалы законда белгиленнген ишлени тамамлау андан ары бардырылгъанды. КъМР-ни Правительствосуну оноууна тийишлиликде аны ёсдюре барыу жаны бла план жарашдырылгъанды. «КъМР-де хайырланыучуланы четенини юсюнден» законну проекти жарашдырылып, республиканы Парламентини къарауууна берилгенди.

Дагъыда «Къабарты-Малкъар Республикада 2013 жылда пенсиячылагъа жашау этерге жетерик ахчаны пенсиялагъа социальный къошакъла этер ючюн керек болгъан бек аз ёлчемини юсюнден» Закон къабыл этилгенди.

Докладчы министерствону бек магъаналы ишлеринден бирине кёп сабийли юйюрлеге себеплик этиуню санагъанын чертгенди. Республикада беш эм андан да кёп сабий табып ёсдюрген эм ёсдюре тургъан тиширыуланы, акъылбалыкъ болмагъан бир эм андан да кёп сабийи болгъан аналаны саны ёсе барады. 2008 -2012 жыллада КъМР-ни къырал саугъасы - «Ана махтаулукъ» майдал бла 134 тиширыу саугъаланнганды. Он эм андан да кёп сабий табып ёсдюрген 30 юйюрге хакъсыз «Газель» микроавтобусла берилгендиле. Беш эм андан да кёп сабий тапхан 114 ана да «Ана махтаулукъну» майдалына кёргюзтюлген эдиле да, аладан 75-сини материаллары КъМР-ни Башчысында Къырал саугъала жаны бла комиссиягъа жиберилгендиле. Алагъа кёре 39 тиширыу саугъаланнганды.

Ветеранлагъа эм инвалидлеге болушлукъ этиу жаны бла да министерство кёп иш бардырады. Отчёт кезиуню ичинде ветеранланы бла инвалидлени социальный жаны бла къоруулау бла байламлы 1392 документ тюшгенди эм къаралгъанды. Хорламны кюнюне жыл сайын урушну ветеранларына, ёлген аскерчилени юйюрлерине ахча болушлукъ бериуню мадарлары этиледиле. 37 ветераннга жашау журт сатып алыргъа неда ишлерге шагъатлыкъ къагъытла берилгендиле, аладан 32-си былтыр жашар жерле бла байламлы болумларын игилендиргендиле, бешеулен да кеслерине керекли фатарла излейдиле.

Тюбей улу сакъатланы, къыяулуланы жашау болумларын игилендириуге, ала жамауатдан айырылмазча этиуге энчи эс бурулгъанын чертип айтханды. Алай бла Россей Федерациясы эм Къабарты-Малкъарны правительстволарыны оноуларына тийишлиликде 2013-2015 жыллагъа «Доступная среда в КБР» деген республикалы целевой программа жарашдырылгъанды. Анда белгиленнген ишлени тынгылы тамамларгъа федеральный бюджетден бёлюнюрюк ахчагъа республика да кесини юлюшюн къошарча онгла къураллыкъдыла.

2013 жылгъа борчланы юслеринден айта, министр аланы бек магъаналыларын санап чыкъгъанды. Ол санда РФ-ни Президентини 2012 жылда майда чыгъарылгъан буйругъуна кёре, республиканы къырал (муниципальный) учреждениялларында ишлегенлени хакъларын кётюрюу жаны бла 2012-2013 жыллагъа федеральный программа жарашдырылгъанды. Уллайгъан адамланы жашау болумларын игилендирир мурат бла жарашдырылгъан «Тамата тёлю» деген республикалы целевой программа жашауда андан ары бардырылыкъды эм 2014-2016 жыллагъа жангысы жарашдырыллыкъды.

Дагъыда «Доступная среда» деген республикалы целевой программада (2013-2015 жыллагъа) белгиленнген ишлени толуракъ тамамланырларын жалчытыргъа керек боллукъду. Аны ючюн РФ-ни аллай къырал программасы жашауда къалай бардырылгъаныңа контроль этген координация советде инвалидлеге болушлукъгъа деп жарашдырылгъан республикалы программагъа 2014 жылда федеральный бюджетден ахча бёлюуню амалларын излерге белгиленеди.

Ахырында КъМР-ни Правительствосуну Председателини орунбасары Мухаммед Кодзоков сёлешгенди эмда министерстворствону озгъан жылда ишине иги багъа бергенди. Мындан ары Правительство аны ишине болушуругъуна да ышандыргъанды.

Коллегияда башха сёлешгенле озгъан жылда жетишимлени, кемчиликлени юслеринден да ачыкъ айтхандыла. Алай саулай алып къарагъанда,ала былтыр бардырылгъан ишге бийик багъа бергендиле. Жыйылыу резолюция къабыл этиу бла бошалгъанды.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Излемле къаты болгъанына да къарамай...

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Алагъа багъа бичерик жюриге уа КъМКъУ-ну малкъар тил кафедрасыны башчысы Кетенчиланы Мусса, къарачай-малкъар жаш тёлюню айныууна себеплик этген «Эльбрусоид» фондну Нальчик шахарда бёлюмюню таматасы Аналаны Марат, Къабарты-Малкъар къырал университетде малкъар культура араны таматасы Тюбейланы Светлана, «Китап» араны методисти Таппасханланы Мариям киргендиле. Конкурсха къатышханланы, аланы биргелерине келген устазланы,ата-аналаны да институтну бёлюмюню таматасы Цаколаны Зухура алгъышлагъанды, сабийле жетишимли болурларын сюйгенин билдиргенди.

Кесаматчылагъа ол кюн бек къыйын эди: элли жашчыкъгъа бла къызчыкъгъа тынгыларгъа тюшгенди. Элледен келгенле ана тилде ариу, шатык сёлешгенлерин эшитген адам къууанмай къаллыкъ тюйюл эди. Шахар школланы окъуучулары уа бир кесек чалдырып сёлешген эселе да, сау болсунла, салыннган борчларын толтурур ючюн, къолларындан келгенни аямагъандыла. Сабийле конкурсха иги хазырланнганлары, барысы да материалны ачыкълаялгъанлары кёрюнюп тура эди.

Жюрини къауууму.

Аны конкурс бошалгъандан сора жюрини членлери энчи белгилеп айтхандыла. Алай а Бызынгы элни орта школуну окъуучулары Чочайланы Зауур бла Аналаны Альбина башхаладан айырмалы болгъанларын белгилемей жарамаз. Ала экиси да сахнагъа миллет кийимле кийип чыкъгъандыла, къолларында уа эртте заманладача, сыгын отда бишген уллу гыржынлары бар эди.

Зауур бла Альбина, тау адетдеча саламлашып, гыржынны жюрини столуна салгъандыла. Андан сора Къайсынны юсюнден видеофильм кёргюзтюп, закий поэтни юсюнден кёп сейирлик шартла келтирип, ким да сюйюп тынгыларча хапар айтхандыла, аны назмуларын окъугъандыла.

Жюри да ма бу бызынгылы школчуланы жаратханды эмда биринчи жерни алагъа тийишли кёргенди.

ДАЛХАТЛАНЫ Марзият.

ЖАРСЫУ

Ёлтюрюлген офицерни Нальчикде асырагъандыла

Къабарты-Малкъарны жюзле бла адамлары КъМР-де МВД-ны оноучулары эм энчи составы полицияны подполковниги Анатолий Букинни асыраргъа Нальчикге келгендиле. Полицияны 1-чи номерли бёлюмюню дежурный тамата оперативниги 2013 жылда 28-чи январьда аманлыкъчыны къолундан жоюлгъанды. Офицерни жууукълары, ахлулары, бушуулары не уллу эсе да, 29-чу январьда энчи операцияны кезиуюнде мурдарны табып, аны жокъ этгенлери ючюн полицияны къуллукъчуларына жюрек ыразылыкъларын билдиргендиле.

Ала КъМР-де ич ишлени министри генерал-майор С.В. Васильевге былай дегендиле: «МВД-ны энчи бёлюмюню аллай бийик профессионализми болмаса, ол алай кишилик этмесе, мурдарны къолундан дагъыда ненча адамны жашауу юзюлюр эди?».

КъМР-ни Правительствосуну Председатели Р.Т. Хасанов ёлген адамны ахлуларына къайгъы сёз бергенди.

Полицияны полковниги А.Ю. Букин аскер намыс берилип асыралгъанды.